

9. Kaupunginarkisto

Kaupunginarkiston toimintakertomus v:lta 1950 oli seuraavan sisältöinen:

Henkilökunta. Kaupunginarkiston henkilökunnan kokoonpanossa ei v:n 1950 aikana tapahtunut muutoksia, vaan kaupunginarkistonhoitajana oli edelleenkin filosofian maisteri R. Rosén, arkistoamanuensseina filosofian maisterit V. Mattila ja S. Möller, toimistonhoitajana neiti A. Soura ja vahtimestarina herra E. Parkkali. Kesälomasijaisena toimistossa oli toukokuun 16 p:n ja elokuun 31 p:n välisenä aikana ylioppilas M. Parkkali. Tempeliaukion arkistovaraston lämmittämisestä vahtimestarin kesäloman aikana huolehti rouva A. Välimäki.

Kaupunginarkistonhoitajan ollessa huhtikuun 24 p:n ja toukokuun 23 p:n välisenä aikana sairauslomalla hänen virkaansa hoiti omien tehtäviensä ohella amanuenssi Mattila. Amanuenssi Mattila oli lokakuun 1 p:stä joulukuun 31 p:ään virkavapaana tieteellisiä töitä varten sijaisenaan toimistonhoitaja Soura, jonka sijaisena vuorostaan oli ylioppilas S. Lindstedt.

Toimisto- ja arkistotilat. Mitään parannusta tehokasta työskentelyä haittaavaan hajasijoitukseen ja arkistoinesten osaksi erittäin epätyytyttäviin säilytysmahdollisuuksiin ei myöskään v:n 1950 kuluessa ole saatu. Jotta talojen Sofiankatu 4 ja Unioninkatu 27 maanalaisista, sinänsä kaikkea muuta kuin turvallisista arkistosuojista voitaisiin vapauttaa edes jonkin verran tilaa vielä turvattomammassa asemassa oleville, rahatoimistosta tuleville uusille asiakirjaleveransseille, oli syksyllä toimeenpantava suuri asiakirjojen siirto Tempeliaukion arkistovarastoon silläkin uhalla, että viimeksi mainittu, joka kaupunginarkiston käytössä olevista varastotiloista on paras ja jota alkuperäisen sijoitussuunnitelman mukaan sen vuoksi on koetettu pitää varattuna vain tärkeimmille asiakirjasarjoille, nyt on täyttymäisillään. Tosiasiallinen tilanne siten on sellainen, että ainakin jo v:sta 1952 lähtien, kenties jo aikaisemminkin, on pakko torjua virastojen taholta tulevat, vähänkin laajempia siirtoja koskevat pyynnöt ja että niinikään on luovuttava ajattelemasta sellaisten yksityisten arkistojen vastaanottoa, jotka Helsingin menneisyyden tuntemukselle tärkeinä olisi turvattava tuhoutumisvaaralta. Kun täten, vaikka jätettäisiinkin aikaisemmissa vuosikertomuksissa toistuvasti esitetyt turvallisuus- ja terveydelliset näkökohdat huomioonottamatta, asema jo pelkästään tilanpuutteen johdosta on käymässä kestävämmäksi, kaupunginarkisto jo lähitulevaisuudessa tulee tekemään perustellun esityksen arkistojen säilytyspulman ratkaisemiseksi erityisen arkistorakennuksen avulla. Tähän on sitä suurempi syy, kun kokemus on osoittanut, että sitä aikaa, jonka kuluttua kunnallisten elinten, virastojen ja laitosten on siirrettävä vanhemmat asiakirjansa kaupunginarkistoon, yleensä olisi huomattavasti lyhennettävä siitä, mikä se kaupunginvaltuuston toukokuun 28 p:nä 1946 tekemän päätöksen¹⁾ nojalla nykyään on.

Kaupunginarkiston hallintaan siirrettiin kesäkuun 22 p:nä tehdyllä kaupunginhallituksen päätöksellä osa Erottajan kalliosuojan ns. ilmavoimien osastosta, mutta tämä tila on tarkoitettu kaupunginmuseon ja kaupunginarkiston yhteisesti hoidettavaksi uskotun

¹⁾ Ks. v:n 1946 Kunnall. asetuskok. s. 11.

Helsingin 400-vuotisjuhlanäyttelyn laajan näyttelyaineiston säilytyspaikaksi; ne muuttamat neliömetrit, jotka siellä ovat jääneet vapaiksi, eivät sellaisinaan sovellu kaupunginarkiston käyttöön.

Toiminta kunnallisena arkistokeskusviranomaisena

Esitykset ja lausunnot. Yleiseen kunnalliseen arkistohallintoon kuuluvista, kaupunginarkiston antamista lausunnoista ja esityksistä on mainittava seuraavat:

kaupunginhallitukselle: tammikuun 14 p:nä varojen myöntämisestä erään kartta-kokoelman ostamiseksi; huhtikuun 13 p:nä vt H. Schybergsonin tekemästä, Helsingin kaupungin vaakunan tarkistamista ja käyttöä koskevasta aloitteesta; kesäkuun 1 p:nä eräiden ministeri E. Ehrström-vainajan arkiston vastaanottamisesta aiheutuneiden kulojen maksamisesta; syyskuun 15 p:nä amanuessi V. Mattilan virkavapausanomuksesta; lokakuun 17 p:nä varojen myöntämisestä liitoskuntien ym. arkistojen siirtämiseksi Tempeliaukion arkistovarastoon; lokakuun 26 p:nä ns. kuivamustekynien käytöstä; ja samana päivänä kaupungin virastoissa ja laitoksissa käytettävien eri paperi- ja kortistokartonkilajien tarkistamisesta; sekä

palkkalautakunnalle: maaliskuun 3 p:nä selvitys v:n 1916 hätäapukomitean toiminnasta ja komitean arkiston kohtalosta; ja huhtikuun 21 p:nä vt A. Voipio-Juvaksen ym. tekemästä, sosiaalihuoltajan palkkaamista koskevasta aloitteesta.

Tarkastukset ja arkistoneuvonta. Arkiston johtosäännön 11 §:n mukaisia tarkastuksia suoritettiin vuoden kuluessa kansanhuoltotoimiston, satamalaitoksen varastoimis- ja laiturihuolto-osaston, työnvälitystoimiston, huoltoviraston ja lastentarhain kanslian arkistoissa. Tarpeen mukaan on neuvoteltu useiden virastojen ja laitosten edustajain kanssa arkistonhoidollisista erikoiskysymyksistä.

Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirot. Asiakirjoja luovuttivat vuoden kuluessa seuraavat virastot, laitokset ja yksityiset virkamiehet:

kaupunginhallitus; rahatoimisto; kiinteistötoimiston tontti-, talo- ja maatalousosastot; satamalaitoksen varastoimis- ja laiturihuolto-osasto (mm. ent. Makasiini oy:n arkiston); virkalääkäri; terveydellisten tutkimusten laboratorio; lastensuojeluviraston suojelukasvatus-, aviottomien lasten huolto- sekä äitiys- ja perhelisätoimistot; työnvälitystoimiston nuoriso-osasto; kaupungin 400-vuotisjuhlakomitea jaostoineen ja toimistoineen; kaupunginjohtaja E. Rydman; kaupunginsihteeri E. Waronen; apulaiskaupunginsihteeri T. Törnblom; sekä lakkautetun merimieshuoneen arkiston viimeinen hoitaja, merikapteeni G. W. Ginman. Helsingin kaupungin varoilla aikoinaan asetettu, valtionarkistossa talletuksena ollut C. L. Engelin ja C. Herrlichin välinen kirjeenvaihto ym. vv:lta 1813—40 siirrettiin kaupungin historiatoimikunnan aloitteesta kaupunginarkistoon. Arkkitehti B. Aminoffin välityksellä lunastettiin arkistoon eräitä Korkeavuorenkadun taloa n:o 20 koskevia vanhoja asiakirjoja. Rahatoimenjohtaja E. von Frenckellin lahjana saatiin kaksi kansiolista asiakirjoja, jotka koskevat taloja Rikhardinkatu 1 ja Kasarmikatu 1 sekä Länsisatamassa sijainnutta ns. makasiinitonttia. Ministeri E. Ehrströmin jälkisaadoksen nojalla hänen perikunnaltaan vastaanotettiin laaja asiakirja- ja kirjekokoelma. Kaiken kaikkiaan vuoden kuluessa vastaanotettiin lähes 190 hyllymetriä arkistoaineistoa.

Inventoinnit, sisäiset siirot, järjestely- ja luettelointityöt. Kaikki kertomusvuoden kuluessa vastaanotetut asiakirjat inventoitiin, asetettiin paikoilleen ja osaksi tai kokonaan järjestettiin. Lopullisesti järjestetyistä ja luetteloiduista arkistoista mainittakoon mm. liitoskuntien, merimieshuoneen ja Helsingin uudelleenrakentamisvaiheessa toimineen lainavarojen hoitotoimikunnan arkistot. Maistraatin ja ent. rahatoimikamarin asiakirjojen järjestämistä jatkettiin. Eräät maistraatin pöytäkirjat 1700-luvulta varustettiin hakemistoilla. Holhouslautakunnan, virkalääkäriin, työasiainlautakunnan ja kiinteistötoimiston maatalousosaston sitomattomat asiakirjat kansitettiin tarkastustyön yhteydessä. Erittäin suuritoinen liitoskuntien ym. arkistojen siirto Tempeliaukion arkistovarastoon päättyi varsinaisesti marraskuussa, minkä jälkeen aloitettiin välttämätön sisäinen siirto Sofiankadun ja Unioninkadun varrella olevissa varastoissa.

Käsikirjasto. Kirjaston järjestämistä ja luettelointia jatkettiin muiden töiden sen salliessa, samoin Helsinki-bibliografian laatimista. Kirjalahjoituksia tekivät vuoden varrella: Stadshistoriska institutet (Tukholma), Ylioppilaskunnan laulajat, Werner Söderström oy., Jyväskylän kaupunginkanslia, filosofian tohtori G. Kerkkonen, aktuaari F. Landgrén, Tukholman ja Malmön kaupunginarkistot, Oy. Perkko, Lundin yliopiston kirjasto, filosofian maisterit K. Pirinen ja L. Pesonen, Kaupunkiliiton toimisto, Suomen historiallinen seura, satamalaitoksen varastoimis- ja laiturihuolto-osasto, hallintoneuvos M. Louhivaara, arkistoamanuenssi S. Möller ja filosofian tohtori O. Wiherheimo. Lisäksi kaupunginkansliasta siirrettiin arkiston kirjastoon melkoinen määrä kirjallisuutta. Kaikkiaan kirjastoa lahjoitusten, vaihtojen, siirtojen ja ostojen kautta kartutettiin 366 niteellä. Tässä yhteydessä on vielä mainittava, että oston kautta saatiin mm. miltei täydellinen sarja C. W. Gyldénin 1800-luvun puolivälissä laatimia arvokkaita, Suomen kaupunkeja esittäviä karttoja.

Kirjeenvaihto ja arkiston käyttö. Saapuneita kirjeitä diarioitiin 108 (v. 1949 137) ja menneitä 74 (93). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 107 (158). Puhelimitse hoidettuja hengillepano-, eläke- ym. selvityksiä merkittiin toimistossa 14 (35), mutta todellinen lukumäärä oli huomattavasti suurempi, koska suoraan arkistovarastoista puhelimitse annetuista vastauksista ei ole pidetty luetteloa. Asiakas- ja tutkijakäyntejä merkittiin toimistossa 90 (93), jolloin kuitenkin kaikki todistusten ja jäljennösten tilaajat samoin kuin eri virastojen ja laitosten virkailijain virka-asioiden johdosta suorittamat käynnit on jätetty tilaston ulkopuolelle. Temppeleaukion arkistovaraston tutkijainluetteloon käyntejä on merkitty 280 (261); lisäksi on mainittava eri harrastajapiireille järjestetyt tutustumiskäynnit. Asiakirjoja annettiin eri virastoille lainaksi 116 (40) yksikköä, minkä lisäksi käsikirjastosta runsaanlaisesti annettiin lainaksi hallinnollista ja kunnallishistoriallista kirjallisuutta.

Helsingin 400-vuotisjuhlan vietto pani kaupunginarkiston harvalukuisen henkilökunnan melkoiselle koetukselle. Yleensäkin harrastus kaupungin menneisyyteen on pysynyt vilkkaana ja mitä erilaisimpiin, usein melkoistakin tutkimustyötä aiheuttaneisiin virastojen, lehdistön ja yksityishenkilöiden tekemiin tiedusteluihin on vuoden kuluessa jouduttu vastaamaan. Erikoisen mielenkiinnon kohteena on ollut karttavalokuvien kokoelma. Ilahduttavaa on, että useat nuoret tutkijat ovat käyttäneet kaupunginarkiston asiakirjoja varsinkin 1700-luvulta ja 1800-luvun alkupuolelta tieteellisiä töitensä varten; tarpeen mukaan heitä opastettiin lisäksi käyttämään muualla säilytettävää, Helsinkiä koskevaa aineistoa. Arkiston omat virkailijat jatkoivat muiden töiden sen salliessa tällaisen muualla olevan aineiston tarkastamista ja laativat havainnoistaan luetteloita ja selvityksiä.

Tulot ja menot. Kaupunginarkiston tulot, jotka supistuvat annetuista todistuksista ym. kertyviin lunastusmaksuihin, nousivat 1 445 mk:aan (2 320 mk). Menot, niihin laskettuina myös in tilitysvuokrat, olivat 3 035 499 mk (2 158 430 mk), mistä määrästä kuitenkin on vähennettävä ent. Viipurin kaupungin hoitokunnan puolesta menovähennyksenä menomomentille Vuokra suoritettu 18 888 mk:n vuokraosuus sen asiakirjojen säilytyspaikaksi luovutetusta Temppeleaukion arkistovaraston huonetilasta. Samansuuruiset vuokraosuutensa v:lta 1951 ja 1952 hoitokunta enakkona jo on suorittanut kaupunginkassaan.